

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12

В. А. Трофименко, кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК МЕХАНІЗМ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ І ЦІННОСТЕЙ У ПРАВІ

Присвячено аналізу сучасної юридичної герменевтики. Доводиться, що сьогодні це один із основних механізмів тлумачення принципів та цінностей права, який дозволяє не тільки законодавцю, а й суддям творити право.

Ключові слова: герменевтика, герменевтичне коло, юридична герменевтика, тлумачення нормативного акта, розуміння нормативного акта.

Актуальність проблеми. Особливістю права у країнах романо-германської та англосаксонської правових сімей є те, що воно не тільки складається з юридичних норм, сформульованих законодавцем, а й охоплює їх тлумачення суддями. Саме в тлумаченні законодавчих формул вбачається найістотніше завдання сучасних юристів. Вихідною точкою будь-якого міркування тут є писані нормативні акти. Однак у цілому ці акти є лише основою, більш-менш точними межами юридичних конструкцій, які необхідно доповнювати шляхом тлумачення. Через це навчання правильно тлумачити закон відповідно до основних принципів і цінностей права, критично аналізувати «писані» правила поведінки і чітко аргументувати власну точку зору відводиться важлива роль у європейській системі юридичної освіти. Зважаючи на європейську інтеграцію нашої країни, доцільно розглянути та на прикладах показати, як юридична герменевтика може впливати на зміст права.

Ступінь дослідженості теми. Висвітлюючи це питання, необхідно відмітити деякий перегин у дослідженнях юридичної герменевтики в західній і вітчизняній філософії права. Вітчизняна філософсько-правова наука лише сьогодні набирає «обертів» у дослідженні як безпосередньо юридичної гер-

меневтики, так і окремих її питань, зокрема місця принципів і цінностей права у механізмі тлумачення.

Мета статті – показати, що надбання та механізми західної юридичної герменевтики у процесі правової реформи можуть бути впроваджені й у вітчизняну систему права, звичайно з урахуванням національних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою юридичної герменевтики є філософська герменевтика [1]. Герменевтика (від грец. *germeneo* – пояснюю, тлумачу) – мистецтво тлумачення текстів (класичної давнини, юридичних, Біблії тощо) з метою пошуку сенсу тексту, вчення про принципи їх тлумачення. Наприкінці ХІХ і на початку ХХ ст. – це вчення про «розуміння» як методологічна засада гуманітарних наук (на відміну від «пояснення» в природничих науках).

Основоположником сучасної філософської герменевтики є німецький філософ, учень М. Хайдеггера, Ханс Георг Гадамер. Гадамерівська герменевтика – це філософія розуміння, яке являє собою основне поняття герменевтики. Йому надається універсальна характеристика як усій сукупності людського знання про світ і буття в ньому. Розуміння для Гадамера – засіб існування людини, що пізнає, оцінює і діє.

У традиційній герменевтиці розуміння реалізується шляхом тлумачення, і ознакою того, що людина розуміє певну річ, є вміння вбачати і виділяти в ній істотне, суттєве. Таким чином, розуміння – це унікальний засіб пізнання, вміння мислити, здатність до суджень. Необхідними передумовами розуміння є набуті знання. Вони передують будь-якому розумінню і складають його початкову основу. Мислення без такого засновку є фікцією.

Вихідний пункт філософської герменевтики – герменевтичне коло, тобто особливість процесу розуміння, яка поєднана з його циклічним характером. Різні модифікації герменевтичного кола пов'язані з усвідомленням взаємозумовленості пояснення і тлумачення, з одного боку, і розуміння – з другого; для того, аби дещо зрозуміти, його потрібно пояснити, і навпаки.

У традиційній герменевтиці герменевтичне коло опрацьовувалося як коло цілого і частки: для розуміння цілого необхідно зрозуміти його окремі частки, але для розуміння окремих часток вже слід мати уявлення про зміст (сене) цілого.

Отже, завдання герменевтики полягає не у розімкненні герменевтичного кола, а у тому, аби у нього увійти і зрозуміти його специфіку. Проблема герменевтичного кола була в центрі уваги у філософії М. Хайдеггера, який по-своєму тлумачив її. На відміну від позитивістської орієнтації філософів, котрі обстоювали пізнання як таке, що не зумовлене передумовою розуміння, Хайдеггер розглядає останнє як вихідну, необхідну і надзвичайно важливу підставу будь-якого процесу пізнання. Передумова розуміння становить кістяк усього людського пізнання. Вона передує пізнанню, складає той онтологічний базис (засіб

буття), поверх якого надбудовуються вторинне розуміння і наукове пізнання взагалі. Якщо, скажімо, ми прагнемо розуміти сутність того чи іншого явища, вчинку, події, потрібно насамперед осмислити стан у суспільстві загалом (політичний, економічний, моральний, правовий тощо), у співвідношенні з яким і можна зрозуміти сенс певного явища, що відбувається. Це і є герменевтичним колом: передумова розуміння в ньому – осмислення становища в суспільстві взагалі, а власне розуміння – усвідомлення певного явища.

Сучасна філософська герменевтика (Е. Бетті, Ю. Хабермас, П. Рікер, Х. Гадамер) містить у своїй принциповій концепції безліч хайдеггерівських ідей. Гадамер, зокрема, поділяє погляди Хайдеггера щодо проблеми (передумови) розуміння. Він також зважає, що «розуміння завжди вбирає в себе передумову розуміння». Разом з тим він вносить корективи в хайдеггерівське вчення щодо передумови розуміння, виходячи з того, що вона зумовлена традицією, на яку зважає кожен дослідник, кожен тлумач. Якщо Хайдеггер прагнув переглянути традиційну філософію, то Гадамер, навпаки, закликає звернути увагу на традицію, в тому числі філософську як таку, що зумовлює не тільки передумову розуміння людини, а й засіб її буття. Гадамерівське герменевтичне коло означає таке розуміння, яке є взаємодією «руху традиції і тлумача». Як підкреслює Гадамер, «праця герменевтика, полягає не у розвитку процедури розуміння, а в з'ясуванні умов розуміння» [2, с. 292].

Отже, Гадамер виступає за визнання вирішальної ролі традиції в історичному процесі і пізнавальній праці людини. Усвідомлення і підкорення традиції – необхідна умова будь-якого розуміння.

Сучасна західна юриспруденція запозичила філософські вчення про розуміння та герменевтичне коло. Яким чином?

Виходячи з того, що філософська герменевтика є загальним ученням про розуміння (тлумачення), герменевтичне природне право визначається як такі правила поведінки, що впливають єдино з антропологічно зрозумілої природи людини. Засобами антропологічного розуміння є феноменологія, екзистенціалізм, персоналізм, психоаналіз, структуралізм, утилітаризм, релігійна феноменологія. Сучасна юридична герменевтика – це застосування в галузі права екзистенціально-феноменологічної герменевтики, насамперед М. Хайдеггера, Х. Гадамера і П. Рікера.

З точки зору правових герменевтиків право не тотожне закону. Традиційно воно тлумачиться як справедливість, яку утворюють відносини свободи і громадянсько-політичної рівності. Державний законодавець не є вищим тлумачем справедливості. Такими тлумачами в державі є судді, їх головне завдання – тлумачення законодавчих норм з метою справедливого вирішення юридичного конфлікту. Судді незалежні від законодавчої гілки влади.

Західний суддя-герменевтик виходить з того, що багатство змісту щоденних життєвих відносин, які започатковують справжнє «живе» (а не «писане»)

право, неможливо відбити абстрактними юридичними нормами, отже, йому належить «відшукувати», «вилучати» це право із суспільного змісту самої справи, керуючись розумом, совістю, уявленнями про справедливе в сучасному житті. Це і є герменевтичне правове коло, в яке мусить увійти юрист. Законодавчі тексти (кодекси, закони) розглядаються переважно як своєрідні дороговкази в пошуках справедливого рішення, а не як суворі норми-накази, щоб тлумачити і вирішувати певним чином. Західні юристи-герменевтики вбачають у кодексах, законах не систему норм, а, швидше, більш-менш точні межі юридичних конструкцій, які слід доповнювати шляхом тлумачення. Те, що законодавча настанова не написала, суд має дописати. Кодекси, таким чином, є лише вихідними точками, а не завершенням законодавчого шляху.

Такий стан речей означає, що право в західних країнах світу складається не тільки з юридичних норм, сформульованих законодавцем, воно охоплює також їхнє тлумачення суддями. Рішення, які виносить суддя внаслідок тлумачення юридичних норм, є джерелом права, тобто суддя створює норму права.

Західна юридична герменевтика принципово відрізняється від вітчизняного підходу до тлумачення юридичних текстів: український юрист прагне з'ясувати, що хотів сказати в тексті законодавець; герменевтик визначає зміст (сенс) тексту, незалежно від його автора, законодавця. Останнє можливе на основі застосування герменевтичного кола. Юрист мусить увійти в нього з глибоким переконанням, що лише на підставі герменевтичного тлумачення можливе справедливе рішення в тій чи іншій юридичній справі.

Пригадаймо, що вихідною точкою герменевтичного кола є передумова розуміння; вона становить основу будь-якого людського пізнання. В юриспруденції шляхом застосування герменевтичної методології «передумову розуміння» закону вбачають у попередньому розумінні природи особистості. В європейських університетах таке попереднє розуміння закону називають «передправом». Воно передує суто юридичному пізнанню, складає той онтологічний базис (засіб буття), поверх якого надбудовується вторинне розуміння.

Вторинне розуміння – це певне рішення судді. Справедливе рішення судді неможливе без вбирання в себе передумови розуміння закону.

Отже, згідно з вимогами герменевтичного кола, з одного боку, суддя повинен добре усвідомити передумову розуміння закону (природу особистості і пов'язаний з нею економічний, політичний, етичний тощо бік справи), а з другого – виносити те чи інше рішення (вторинне розуміння права), зважаючи на передумови розуміння закону. Рішення судді складає той кінцевий пункт, у якому право відтворюється в усій своїй конкретній повноті.

Очевидно, що правова герменевтика виразно демонструє сутність права як над'юридичну. Для пізнання такої сутності потрібно облишити межі влас-

не юриспруденції і розпочати пізнання з антропологічного начала. Невипадково на Заході поширена думка про те, що «природне право існує не для обмежених людей, а для тих, хто здатний мислити» [3, с. 125].

Таким чином, герменевтичній концепції відмінності між правом і законом притаманний оригінальний засіб знаходження права. «Справжнє» право, за тлумаченням герменевтиків, поєднує в собі взаємодоповнюючі елементи сутності (справедливості як природного стану людини) та існування (екзистенції). Герменевтика досліджує право в розвитку, конкретизації права, у поєднанні в герменевтичному колі сутності та існування (певний вчинок, подія). Цей процес не обмежується рівнем законодавства і головним чином відбувається на рівні судового рішення. За глибоким переконанням правових герменевтиків (А. Кауфман, Х. Ломмпарт, О. Гьоффе, Л. Фуллер), правове рішення неможливо одержати в закінченому вигляді суто дедуктивним шляхом з норми, юрисдикція — це не просто «застосування закону». Закон – лише взірць рішення, яке пропонується судді. Він не є достатнім джерелом конкретного рішення. Надані судді юридичні норми і конкретна ситуація є лише «сировиною» для одержання «справжнього» права.

Найвідоміший німецький герменевтик права А. Кауфман вважає, що герменевтичний метод дає розуміння «справжнього» права, бо основу його герменевтичного знаходження складає дещо «онтологічне» (свобода як природний стан людини), яке неможливо вилучити безпосередньо з абстрактної юридичної норми і яким суддя не може «розпоряджатися на власний розсуд», – це «річ-право». Те, чим суддя не може «розпоряджатися на власний розсуд» (тут Кауфман дотримується думок Гадамера), онтологічне «річ-право», – це не дещо «речово-субстанційне», а сама людина як «персона» (правова особистість); людина існує як «персональні» відносини, а право – це те, що належить їй у цих відносинах як «персоні». «Персона» – це те, що зумовлює сутність і зміст юридичного дискурсу (знаходження права шляхом говоріння) [4, с. 132–136].

Неважко помітити, що правова герменевтика Кауфмана також базується на засадах герменевтичного кола: «персона» (правова особистість) і певне суддівське рішення в тій чи іншій справі – його складові частини.

Юридична герменевтика виступає проти «хибного переконання», за висловом Кауфмана, тому, що всі правові явища можна відбити в загальних поняттях, а потім правову реальність розглянути як вияв чи застосування змісту цих понять в окремих випадках. Насправді норма не може зумовити рішення судді, і суддя в змозі бути «мудрішим, ніж законодавець». Прибічники герменевтики у праві (А. Кауфман, Р. Ваймар, Ф. Гафт, Х. Ломмпарт) підкреслюють, що зараз законодавець пропонує судді «недоброякісні взірці рішень», отже, втілювати в реальному житті справедливість спроможний тепер тільки суддя [4, с. 137].

Є ще одна надзвичайно важлива обставина в ученні правових герменевтиків. Нагадаймо, що Гадамер виходив з того, що передумова розуміння зумовлена традицією, на яку зважає кожен тлумач. Він закликає звернути особливу увагу на традицію, в тому числі філософську, як таку, що зумовлює не тільки передумову розуміння людини, а й засіб її буття. Аналогічним чином правові герменевтики звертаються до філософсько-правової традиції, джерела якої сягають уже в давньогрецьку філософію та давньоримське право.

Як уже зазначалося, в західних країнах світу право не тільки складається з юридичних норм, а й вбирає в себе їх тлумачення судьями. На думку правових герменевтиків, тлумачення – це більше, ніж наукова діяльність, це вияв мудрості. Завдання юристів-герменевтиків полягає у тому, щоб право зводилося більше до мудрості, ніж до науки [5, с. 124].

Герменевтичній юриспруденції відомі такі засоби тлумачення, як грама-тичне, логічне, історичне (в останньому застосовується поняття «сенса чи дух закону»). Поширеним є засіб тлумачення, який називається «нейтралізацією спеціальних норм шляхом посилення на загальні формули, що містяться в законі».

Загалом тлумачення може бути найвним і критичним, поверховим і глибоким. Глибина тлумачення досягається вживанням таких засобів пізнання, як феноменологія, екзистенціалізм, персоналізм, структуралізм, психоаналіз. Саме названі засоби є методами пізнання природного права, і практика вищих судових західних країн свідчить про визнання природничо-правової аргументації джерелом права.

Найбільш наочні приклади тлумачення природного права як надзаконних принципів справедливості дає юрисдикція ФРН. У Федеративному верховному суді ФРН принциповою є формула: «коли несправедливість закону робиться нестерпною, він мусить відступити перед справедливістю». Зокрема, у рішенні цього суду від 14 грудня 1968 р. говориться: «...Правові приписи неможливо визнавати дійсним правом, якщо вони настільки суперечать фундаментальним принципам справедливості, що суддя, який побажав їх застосовувати, замість права сформулював би неправу» [4, с. 28].

Ось яким чином орієнтує суддів і Федеративний конституційний суд ФРН: «Суддя не може ігнорувати можливий конфлікт норми з уявленнями про матеріальну справедливість у суспільстві, що змінилося, посилаючись на те, що дослівний текст закону залишився без змін; судді слід якнайвільніше поводитися з нормою, якщо він не хоче відхилитися від свого завдання правоговоріння...». Вимога «правильного» тлумачення закону відображена в офіційній думці верховних суддів США Маршалла і Х'юза: «Якщо, стверджуючи, що Конституція означає, приписує сьогодні те ж, що і за часів її прийняття, хочуть сказати, що великі статті Конституції мусять бути розтлумачені в межах змісту, який її творці (за умов свого часу і свого кругозору) в них вклали, то таке су-

дження несе в собі власне спростування. Іншими словами, мета тлумачення полягає не у тому, щоб знайти в законі те, що законодавцем у тексті сказано, а в розкритті його загального ідеалу, до якого законодавець прагнув»[4, с. 29–30].

Тією обставиною, що західним юристам надані широкі повноваження стосовно тлумачення юридичних норм, можна пояснити відсутність у романо-германському та англосаксонському законодавствах детального юридичного регламентування. Такий стан речей можна спостерігати навіть у кримінальному законодавстві, де, здавалося б, конче потрібні виразні, недвозначні юридичні формули, які б лишали практичного юриста можливості їх широкого тлумачення. Наприклад, у кримінальному законодавстві Англії відсутнє визначення поняття «злочин». На думку англійських юристів, неможливо сформулювати таке поняття, яке задовольняло б усіх і охоплювало б усі вчинки, що мають кримінальний характер. Найзагальніший опис цього поняття дається в коментованому зводі англійського законодавства Хелсбері: «Звичайно під злочином розуміють зло, яке впливає на безпеку чи процвітання суспільства взагалі так, що суспільство зацікавлене, аби його придушити. Часто це моральне зло, тобто поведінка, є шкідливим щодо загального морального духу суспільства» [6, с. 15].

Відсутнє і законодавче визначення вини та її форм. Доктрина і судова практика вважають головною формою вини намір. Загальновизнано, що намір вчинків не потребує особливого доказу, бо існує презумпція, згідно з якою неправомірні вчинки, що скоюються осудною і розумною людиною, завжди є актом її волі. Людина вільна порушувати чи не порушувати закон.

Це тлумачення вини ґрунтується на класичному філософському вченні про свободу волі, незумовленості вини. Головна засада – людина, вільна в обранні задумів, отже, її можна осуджувати за те, що вона зважилася на злочинний вчинок, хоча мала іншу можливість.

Таким чином, англійський закон розглядає сам по собі злочин як достатній доказ наявності «злочинного стану волі». Припускається, що будь-яка нормальна доросла людина передбачає природні наслідки своєї поведінки. Англійське законодавство не визначає і мети покарання. Як вважають юристи-практики, основними цілями покарання є перемога справедливості, виправлення злочинця і захист суспільства, відплата, залякування. Врешті-решт усі кримінальні вчинки поділяють на злочини згідно із загальним правом і статутні. Аналогічний стан речей спостерігається і в кримінальному законодавстві Франції. Наприклад, загальної характеристики злочинів у кримінальному кодексі цієї держави немає. Відсутнє поняття вини та її форм, крайньої необхідності, мети покарання, досить неповно врегульовано інститут неосудності тощо. Стаття кримінального кодексу поділяє злочинні вчинки на три класи: злочини, проступки (провини), порушення, виходячи з характеру покарання. Все, що зумовлює згідно із законом болісне покарання, або ж таке, що ганьбить, знеславлює, є злочином; те,

що зумовлює виправне виховання – проступок, поліцейське – порушення. Отже, ознакою злочинності всіх видів є протиправність.

До найфундаментальніших учень про кримінальний вчинок у європейській науці належить німецьке законодавство. Кримінальний кодекс ФРН офіційно називається «Кримінальний кодекс від 15 травня 1871 р. за редакцією від 1 січня 1975 р.». Кримінальний кодекс 1871 р., відомий як Кримінальне уложення німецького рейху, ґрунтувався на філософії Канта і Гегеля, декларував демократичну законність і був досить ліберальним. Саме під впливом класичного філософсько-правового вчення норми Кримінального кодексу містять багато ціннісних ознак, «етичних» елементів як «добрих звичаїв», «порядності», «правового блага», «неправди». Ці ознаки тлумачаться за розсудом доктрини і практики. Поняття «правове благо» як об'єкт захисту тлумачиться, наприклад, не тільки як життя і здоров'я людини, а й як її домашній затишок, свобода, нічна тиша, власність, орендне право, заручини, інтимна галузь тощо.

Розробники Кримінального кодексу ФРН за новою редакцією відмовилися від загальної характеристика злочину і кримінального проступку. Ознаки цього інституту «розкидані» по окремих нормах і главах Загальної частини Кримінального кодексу. Так, у главі II першого розділу «Пояснення термінів» говориться: 1) злочином є протиправні вчинки, за які передбачено як мінімум позбавлення волі від року і більше; 2) проступками є протиправні вчинки, за які передбачено як мінімум короткострокове позбавлення волі чи штраф. Звідси можна вивести три ознаки злочинів і проступків: по-перше, вони є діяннями (вчинками); по-друге, вони є протиправними; по-третє, караються позбавленням волі чи штрафом. Вираз «склад злочину» не вживається в кримінальному праві ФРН, завжди йдеться про «склад діяння (вчинку)».

Кримінальний кодекс 1871 р. тлумачив поняття «протиправність» як кримінальну протиправність, тобто суперечність тільки кримінальному закону. Сучасне кримінальне право тлумачить протиправність як суперечність правовому ладу загалом. Підкреслюється, що протиправність означає суперечність не тільки кримінальному, а й цивільному праву, причому не тільки «писаному», а й загальному.

Подібно до кримінального законодавства Англії, Франції в німецькому кримінальному кодексі ознака вини не згадується в характеристиках ні злочину і проступку, ні злочинної бездії. Така відсутність спеціальної норми про вину зумовлюється загальновизнаним серед юристів ученням класичної філософії щодо свободи волі. Сам по собі злочин вважається достатнім доказом наявності «злої волі». Це є традиційною для західного кримінального права концепцією вини. Отже, не закон, а суд у кожному конкретному випадку визначає правову природу вчинку. Зокрема, будь-яке умисне чи необережне діяння може бути визнано судом некримінальним, якщо він знайде виправдувальні обставини, які виключають протиправність правовому ладу загалом.

Кримінальне законодавство США також характеризується неповнотою, невиразністю і навіть відсутністю регулювання з окремих питань або ж цілих інститутів (наприклад, інституту вини, загального поняття складу злочину, дефініції покарання тощо). Усі ці питання віддані на розсуд доктрини і судової практики.

Висновки. У пошуках справжнього права західним юристам надано великі повноваження щодо тлумачення юридичних норм, сформульованих законодавцем. Цією обставиною пояснюється неабияка вагомість філософської герменевтики в питаннях сучасного праворозуміння, нормотворення і нормозастосування. Метою українських юристів (правників, правоохоронців, суддів тощо) повинно стати тлумачення на основі сучасного демократичного розуміння основних правових цінностей і принципів. Позбавлення законодавця монополії у правотворенні дозволить ураховувати значущість правових цінностей і принципів на всіх стадіях творення і застосування права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рикер, П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике / П. Рикер. – М. : Медиум, 1995. – 414 с.
2. Лейбин, В. М. Фрейд, психоанализ и современная западная философия / В. М. Лейбин. – М. : Полит. лит., 1990. – 397 с.
3. Гибни, М. Подход к преподаванию права в университетах США / М. Гибни, С. Дейцев // Государство и право. – 1993. – № 3.
4. Четвернин, В. А. Современные концепции естественного права / В. А. Четвернин. – М. : Наука, 1988. – 144 с.
5. Давид, Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
6. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии: Общая часть уголовного права / И. С. Власов, Н. А. Голованова, В. Н. Еремин и др. – М. : Юрид. лит., 1991. – 288 с.
7. Леже, Раймон. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход : пер. с фр. А. В. Грядов / Р. Леже. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 584 с.

СОВРЕМЕННАЯ ЮРИДИЧЕСКАЯ ГЕРМЕНЕВТИКА КАК МЕХАНИЗМ ТОЛКОВАНИЯ ПРИНЦИПОВ И ЦЕННОСТЕЙ В ПРАВЕ

Трофименко В. А.

Посвящено анализу современной юридической герменевтики. Утверждается, что сегодня это один из основных механизмов толкования принципов и ценностей права, который позволяет не только законодателю, но и судьям творить право.

Ключевые слова: герменевтика, юридическая герменевтика, герменевтический круг, толкование нормативного акта, понимание нормативного акта.

MODERN LEGAL INTERPRETATION HERMENEUTICS AS A MECHANISM OF PRINCIPLES AND VALUES IN LAW

Trofimenko V. A.

The publication examines contemporary legal hermeneutics. The author argues that today is one of the main mechanisms of interpretation of the principles and values of law, which allows not only legislators, but judges do right.

Keywords: *hermeneutics, hermeneutic circle, legal hermeneutics, interpretation of the regulation, understanding the regulation.*

УДК 340.12

О. В. Стівпець, кандидат філософських наук

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРОЕКТУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ»

Присвячено дослідженню проблем розуміння категорії «суспільна мораль» з позицій філософії та юриспруденції, а також аналізу можливих наслідків внесення змін до чинного законодавства про захист публічної моралі.

Ключові слова: *мораль, суспільство, публічний діалог, цензура, національна інформаційна безпека.*

Актуальність проблеми зумовлена неоднозначною дискусією, що ведеться в українському суспільстві навколо Закону України «Про захист суспільної моралі» та можливого внесення змін до його змісту. При цьому суспільну мораль розглядатимемо як один з базових соціальних інститутів і як категорію, що безпосередньо стосується національної інформаційної безпеки. Тому актуальність статті пов'язана із необхідністю пошуку ефективних шляхів дотримання балансу між правовим захистом суспільної моралі та разом з тим обмеженням можливості необґрунтованого втручання держави у діяльність ЗМІ (під приводом захисту суспільної моралі).

В окресленому контексті видається важливим та необхідним навести і проаналізувати різні точки зору стосовно перспектив реформування Закону України «Про захист суспільної моралі» з позицій соціальної філософії та філософії права. Отже, **метою** статті є дослідження суперечливих аспектів розвитку інституту суспільної моралі (в умовах становлення інформаційного суспільства).